

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної
роботи та розвитку
С.М. Кваша
« 16 » 06 2021 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні Вченої ради економічного
факультету

Протокол № 9 від « 15 » червня 2021 р.
Декан економічного
факультету А.Д. Діброва

на засіданні кафедри фінансів
Протокол № 9 від « 10 » червня 2021 р.
Завідувач кафедри П.М. Давиденко
10 06 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
педагогічної практики**

Рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий) рівень
Галузь знань 07 Управління та адміністрування
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Освітньо-наукова програма Фінанси, банківська справа та страхування
Гарант ОННБ д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів Давиденко П.М.

Розробник: д.е.н., професор Давиденко П.М.

Київ-2021

ОПИС ПРАКТИКИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Форма навчання
		Денна, вечірня, заочна
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 07 Управління та адміністрування (шифр і назва) Спеціальність 072–Фінанси, банківська справа та страхування	Педагогічна практика
Обсяг годин - 120	Освітній ступінь: Доктор філософії PhD	Вид контролю: <i>звіт</i>

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Педагогічна практика є заключним етапом підготовки здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії до педагогічної професійної діяльності і проводиться після завершення теоретичного вчення. Педагогічна практика є обов'язковим компонентом освітньо-наукової програми «Фінанси, банківська справа та страхування» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» для всіх форм, що здійснюються в Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Організація практики та її проведення здійснюється відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 №261 та від 03.04.2019 №283 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», «Положення про педагогічну практику здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD) Національного університету біоресурсів і природокористування України».

Педагогічна практика сприяє виявленню здібностей аспірантів та осіб які здобувають вищу освіту ступеня доктора філософії поза аспірантурою, до педагогічної діяльності та формуванню психологічної готовності до входження у професію.

Організатором педагогічної практики здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії (далі аспіранта) є кафедра, за якою він закріплений.

Керівником педагогічної практики аспіранта є, зазвичай, його науковий керівник.

Аспіранти та особи, які здобувають вищу освіту ступеня доктора філософії поза аспірантурою, та які зараховані з посад науково-педагогічних працівників або на момент проходження педагогічної практики працюють на посадах асистента чи викладача кафедри можуть бути звільнені від практики на підставі подання на кафедру довідки з місця праці.

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Метою педагогічної практики є поглиблення та закріплення знань аспірантів з питань організації і форм здійснення навчального процесу в сучасних умовах, його наукового, навчально-методичного та нормативного забезпечення, формування вмінь і навичок опрацювання наукових та інформаційних джерел при підготовці до занять, застосування активних методик викладання професійно-орієнтованих дисциплін для спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування».

Об'єктом педагогічної практики є навчальний процес підготовки фахівців зі спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування» у Національному університеті біоресурсів і природокористування України або інших закладах вищої освіти.

Предметом педагогічної практики виступають закономірності, прийоми, способи, методи та засоби науково-педагогічної діяльності при викладанні

окремих дисциплін професійно-орієнтованого чи професійного циклу навчального плану підготовки фахівців спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування».

Основними завданнями педагогічної практики є:

- формування у аспірантів цілісного уявлення про педагогічну діяльність у закладах вищої освіти, зокрема, зміст навчальної, навчально-методичної та науково-методичної роботи, формах організації навчального процесу;
- опанування основ науково-методичної і навчально-методичної роботи, в тому числі практичними навиками структуризації і перетворення наукового знання у навчальний матеріал; методів і прийомів проектування навчально-методичних матеріалів; навиків усного і письмового викладу предметного матеріалу; сучасних освітніх технологій;
- формування умінь з визначення навчально-виховних цілей і завдань; вибору типу, виду зайняття; використання різних форм організації навчальної діяльності, контролю та оцінювання її ефективності;
- набуття досвіду використання різних способів активізації навчальної діяльності, професійної риторики, оцінки навчальної діяльності в закладах вищої освіти;
- придбання навичок побудови ефективних форм спілкування зі студентами у системі «студент–викладач» і професорсько-викладацьким колективом;
- вивчення та набуття практичного досвіду проведення усіх форм організацій освітнього процесу і видів навчальних занять у закладах вищої освіти;
- залучення аспірантів до науково-педагогічної діяльності профільної кафедри та зміцнення у аспірантів мотивації до педагогічної діяльності у закладах вищої освіти.

У результаті проходження педагогічної практики у аспірантів повинні бути сформовані конструктивні, організаторські, комунікативні й дослідницькі вміння викладача закладу вищої освіти, які необхідні йому для забезпечення навчальної, методичної, виховної й дослідницької діяльності.

Процес проходження педагогічної практики скерований на формування у аспірантів наступних компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 03. Здатність до мотивації та досягнення спільної мети.

ЗК 04. Здатність працювати автономно та відповідати за навчання інших.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 02. Здатність до формулювання наукових задач та розробки стратегій їх розв'язання з можливістю інтеграції знань з різних наукових сфер та застосуванням системного підходу.

СК 05. Здатність до впровадження результатів власних досліджень у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК 06. Здатність до науково-педагогічної діяльності у галузі управління та адміністрування.

СК 07. Здатність використовувати теоретичний і методичний інструментарій управління системою міжнародних валютно-фінансових відносин в тому числі у сфері транснаціоналізації аграрного сектору економіки.

СК 08. Здатність застосовувати фундаментальні концепції фінансової науки, поведінкових фінансів та механізми фінансової, бюджетної політики, моделі регулювання страхової і банківської систем та їх взаємозв'язок з аграрною сферою.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 03. Мотивувати та управляти роботою інших для досягнення спільної мети.

ПРН 04. Демонструвати навички самостійного виконання наукового дослідження, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, оцінювати результати автономної роботи і нести відповідальність за особистий професійний розвиток та навчання інших.

ПРН 08. Самостійно формулювати наукові задачі та розробляти стратегії їхнього розв'язання шляхом інтеграції знань різних наукових сфер із застосуванням системного підходу.

ПРН 11. Бути спроможним реалізовувати проекти, включаючи результати власних досліджень, спрямовані на вирішення актуальних проблем у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПРН 12. Застосовувати науково-педагогічні технології, формулювати зміст, цілі навчання, способи їх досягнення, форми контролю, нести відповідальність за ефективність навчального процесу.

ПРН 13. Використовувати теоретичний і методичний інструментарій управління системою міжнародних валютно-фінансових відносин в тому числі у сфері транснаціоналізації аграрного сектору економіки, у поєднанні з дослідницькими та управлінськими інструментами, для здійснення професійної та наукової діяльності.

ПРН 14. Застосовувати фундаментальні концепції фінансової науки, поведінкових фінансів та механізми фінансової, бюджетної політики, моделі регулювання страхової і банківської систем та їх взаємозв'язок з аграрною сферою у професійній та науковій діяльності.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Педагогічна практика аспірантів спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування» проводиться, зазвичай, на кафедрі фінансів або іншій

профільній кафедрі НУБіП України відповідно до навчального плану програми аспірантури, календарного графіку навчального процесу. Аспіранти мають право проходити педагогічну практику у відокремлених структурних підрозділах НУБіП України (інститутах, коледжах) з наступним поданням щоденника практики та відгуку від куратора практики з місця її проходження.

В окремих випадках, за письмовою заявою аспіранта, практика може бути проведена на базі іншого закладу вищої освіти, що здійснює освітню діяльність за відповідним напрямом підготовки. Для цього, в термін не пізніше 2 місяців до початку практики необхідно надати на кафедру лист за підписом керівника організації про згоду прийняти для проходження практики аспіранта в встановлені навчальним планом терміни.

Керівником педагогічної практики аспіранта призначається викладач випускної, або іншої профільної кафедри НУБіП України, переважно науковий керівник аспіранта. У перший день проходження практики аспірант разом з керівником розробляють Календарний графік проходження практики. Керівник пояснює аспіранту порядок проведення практики. Фактичне виконання індивідуального завдання завіряється керівником практики.

З метою кращої підготовки до практики аспірант повинен завчасно ознайомитися з програмою і змістом майбутніх робіт, вивчити необхідну літературу та отримати рекомендації з боку керівника практики. Після завершення практики аспірант оформляє звіт з педагогічної практики аспіранта, календарний графік проходження практики, календарний план виконання індивідуального завдання педагогічної практики, відгук наукового керівника про проходження практики.

4. ТЕРМІНИ ПРОВЕДЕННЯ І ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Згідно з навчальним планом НУБіП України педагогічна практика проводиться для аспірантів третього року навчання спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування». Загальний обсяг практики становить 4 кредити ЄКТС (120 годин у тому числі 30 годин аудиторного навантаження із них: 12 год лекції та 18 годин лабораторно-практичних занять).

Термін проходження педагогічної практики становить 8 тижнів (4 тижні у вересні та 4 тижні у лютому-березні місяцях).

Педагогічна практика передбачає виконання практикантом таких видів діяльності:

- науково-методична робота (ознайомлення з нормативними документами, що визначають вимоги до підготовки й організації освітнього процесу у ЗВО, навчальними планами підготовки фахівців та робочими програмами дисциплін, методичним та технічним забезпеченням викладання дисциплін на відповідній кафедрі, вивчення методичних матеріалів щодо здійснення контролю якості знань студентів тощо);

- відвідування лекцій, семінарських і практичних занять, що проводяться провідними викладачами профільної кафедри;

- самостійна навчально-методична робота під контролем наукового керівника (підготовка до лекційних, семінарських (практичних) і лабораторних занять, що передбачає: розроблення плану, написання конспекту лекції та підготовку презентацій; розроблення методичних вказівок та планів семінарських (практичних) і лабораторних занять з окремих тем; складання тестових завдань для контролю знань студентів та завдань для самостійної роботи студентів тощо).

- навчальна аудиторна робота під контролем керівника (проведення лекцій, семінарських (практичних) та лабораторних занять зі студентами з дисциплін профільної кафедри);

- навчальна позааудиторна робота (проведення разом з керівником консультацій з виконання курсових робіт та індивідуальних консультацій з навчальних дисциплін, перевірка домашніх і контрольних завдань студентів, участь в підготовці і проведенні наукових студентських конференцій, виховна робота серед студентів тощо)

Конкретні завдання, їх трудомісткість і терміни реалізації визначаються керівником практики аспіранта та відображаються в його Календарному плані.

5. ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ АСПІРАНТА

Аспірант під час проходження педагогічної практики має право на відвідування занять провідних викладачів НУБіП України (за попереднім погодженням) з метою вивчення методики викладання та ознайомлення з передовим педагогічним досвідом.

Аспірант самостійно складає Календарний план виконання індивідуального завдання проходження педагогічної практики та узгоджує його з керівником практики. Він виконує всі види робіт, які передбачені програмою педагогічної практики та ретельно готується до кожного заняття.

Аспірант має дотримуватися правил внутрішнього розпорядку закладу вищої освіти та виконувати розпорядження адміністрації.

Аспірант, робота якого на практиці визнана незадовільною, вважається таким, що не виконав навчальний план. За рішенням наукового керівника зі згоди завідувача кафедри, аспіранту може призначатися повторне проходження педагогічної практики.

6. ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИКА ПРАКТИКИ

Керівник педагогічної практики має виконувати такі види діяльності:

- здійснювати загальне керівництво педагогічною практикою та забезпечувати її чітку організацію, планування і облік результатів;
- надавати аспірантам допомогу у розробці індивідуального плану проходження педагогічної практики;
- здійснювати підбір навчальних дисциплін та навчальних груп в якості бази для проведення педагогічної практики;

- надавати аспірантам консультації з питань змісту і планування навчальних занять;
- відвідувати навчальні заняття та інші заходи, в яких бере участь аспірант в період проходження педагогічної практики;
- аналізувати та давати оцінку навчальним заняттям, які проводив аспірант;
- перевіряти документацію, аналізувати звіт та давати відгук про підсумки проходження педагогічної практики.

7. ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ З ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Після завершення педагогічної практики аспіранти звітують про її виконання та одержують залік.

Формою звітності за підсумками проходження педагогічної практики є представлений аспірантом на кафедру не пізніше 7 днів після закінчення практики такий комплект документів у такій послідовності:

- 1) звіт про проходження практики, що включає відомості про виконану аспірантом роботу, перелік проведених навчальних занять із зазначенням дати і часу їх проведення, курсу і номера групи, тем занять;
- 2) календарний графік проходження практики;
- 3) календарний план виконання індивідуального завдання педагогічної практики;
- 4) відгук наукового керівника, що містить оцінку виконаної аспірантом роботи.

За підсумками проходження педагогічної практики аспірант звітує на засіданні комісії (не менше 2-х членів комісії, у склад якої входить завідувач кафедри), дату і час проведення якого встановлює завідувач кафедри. Процедура захисту звіту складається з доповіді аспіранта про виконану роботу в період практики (не більше 5 хвилин), відповідей на питання по суті доповіді, аналізу звітної документації та відгуку керівника практики. Результат захисту педагогічної практики на засіданні комісії заноситься у відомість обліку успішності.

Якщо аспірант працює викладачем в Університеті або іншому закладі вищої освіти, його педагогічна діяльність може бути зарахована кафедрою в якості педагогічної практики за умови надання довідки з місця роботи із зазначенням займаної посади та обсягу навчального навантаження.

8. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Критеріями оцінювання роботи аспірантів-практикантів, перш за все, є рівень набуття компетенцій з науково-методичної підготовки та здатності здійснювати просвітницьку та педагогічну діяльність:

Рівень науково-методичної підготовки визначається: рівнем фахових знань і методики викладання фахових дисциплін; знаннями нормативно-

правових актів та службової документації, умінням працювати з науковими першоджерелами для вирішення завдань практики; умінням вибору змісту, форм і методів роботи зі студентами; умінням оформлювати методичні розробки занять і виховних заходів відповідно до дидактичних вимог; умінням здійснювати самоаналіз (власної педагогічної діяльності) та аналіз роботи колег.

Рівень сформованості системи професійно-педагогічних умінь і якості викладацько-педагогічної діяльності аспіранта-практиканта визначається: рівнем відповідності лекційних, практичних (семінарських) і лабораторних занять сучасним дидактичним вимогам до них у закладах вищої освіти; володінням методикою організації та проведення різних видів діяльності зі студентами; умінням творчо інтерпретувати та ефективно використовувати інноваційні педагогічні технології.

Педагогічна практика аспірантів оцінюється за всіма видами діяльності відповідно до розробленої системи балів:

N п/п	Вид роботи	Кількість балів (максимальна)
1	Рівень науково-методичної підготовки аспіранта	20
2	Якість підготовки конспектів лекцій і практичних занять та презентаційного матеріалу до них	20
3	Рівень сформованості системи професійно-педагогічних умінь і якості викладацько-педагогічної діяльності аспіранта-практиканта	20
4	Повнота і якість оформлення звіту	10
5	Доповідь і захист практики	30
	Усього	100

Керівник практики оцінює всі завдання, які виконує аспірант, у межах 70 балів. Лекції та практичні заняття оцінюються як за змістом, так і за дотриманням методики викладання. Захист практики оцінюється у межах 30 балів: враховується вичерпність, правильність і переконливість відповідей аспіранта, якість оформлення звіту.

Підсумковий контроль з педагогічної практики відбувається у формі диференційованого заліку. Диференційований залік з педагогічної практики виставляється за результатами захисту аспірантом звіту і оцінюється за 100-бальною шкалою з метою одержання еквівалентних оцінок за національною шкалою. При визначенні підсумкової оцінки враховуються результати оцінювання усіх видів робіт.

Аспіранти, робота яких визначена як незадовільна, зобов'язані пройти практику другий раз без відриву від занять.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Законодавчі і нормативні документи

1. Закон України «Про освіту».
2. Закон України «Про вищу освіту».
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти»
4. Закон України «Про освіту»
5. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»
6. Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу»
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 року № 261
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 р. № 283 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України» «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23 березня 2016 року № 261
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29 квітня 2015 року № 266
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про 10 підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів» від 1 березня 1999 року № 309
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами)
12. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40
13. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» від 23 вересня 2019 року №1220
14. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання стипендіального забезпечення» від 12 липня 2004 року № 882
15. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» від 27 липня 2016 року № 567
16. Постанова Кабінету Міністрів України «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» від 06 березня 2019 року № 167
17. Проекти стандартів вищої освіти України підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії.

Основна навчальна література

1. Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи. К.: Кондор, 2008. 272 с.
2. Біляковська О.О. Дидактика вищої школи: навч.посібн. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 360 с.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2018. 384 с.
4. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко. Дніпропетровськ, 2014. 416 с.
5. Зайченко І., Теслюк В., Каленський А. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи: підручник, Київ, ЛПРА-К. 2018. 484с.
6. Казак. І. О. Теорія і методика викладання в вищій школі. Конспект лекцій з навчальної дисципліни: навч. посіб. для підготовки докторів філософії очної форми навчання, Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2018. 116 с.
7. Калашнікова Л. М., Жерновникова О.А. Педагогіка вищої школи у схемах і таблицях : навчальний посібник. Харків, 2016. 260 с.
8. Каплінський. В.В. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник /В. В Каплінський. Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015. 224 с.
9. Ортинський В., Ортинський І. Педагогіка вищої школи: підручник. Львів.: Львівська політехніка, 2017. 500 с.
10. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / Т. І. Туркот. К.: Кондор, 2011. 628 с.
11. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підручник, 3-є вид. К.: Каравела, 2011. 360 с.
12. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник К. : Центр учбової літератури, 2007 URL: http://dmeti.dp.ua/file/kdoczn_10892.pdf

Додаткова навчальна література

1. Бондар В. Дидактика: підручник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Либідь, 2005. 252с.
2. Болонський процес: Документи/ Укладачі З.І. Тимошенко, А.М. Греков, Ю.А. Гамон, Ю.І. Полеха. К.: Вид.-во Європ. ун.-ту, 2004. 169 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
4. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Шевченко Л.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навч. пос. / за ред. Р.С. Гуревича. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. К.: Світ, 2004. 147 с.
6. Жорнова О. І. Організаційні засади управління вищим навчальним закладом: навч.-метод. посіб. К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2011.
7. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / О.В.Малихін, І.Г.Павленко, О.О.Лаврентьєва, Г.І.Матукова. Кривий Ріг: КДПУ, 2010. 270 с.
8. Мороз І.В. Педагогічні умови запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. К.: Освіта України, 2005. 278 с.

9. Основні засади розвитку вищої освіти в контексті Болонського процесу: Документи і матеріали / Упоряд. Степко М.Ф. та ін. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. 188 с.
10. Педагогічна майстерність: Хрестоматія: Навч. посіб./ Упоряд.: І.А. Зязюн, Н.Г. Базилевич та ін. К.: Вища школа, 2006. 606 с.
11. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А. Зязюна. К.: Вища школа, 2004. 422с.

Інтернет-ресурси

1. Болонська декларація URL : www.mon.gov.ua/education/higher/bolon/
2. Загальні відомості про вищу освіту в Україні [URL : www.mon.gov.ua/education/higher/higher
3. Методи навчання та їх класифікація URL : <http://osvita.ua/school/theory/780/>
4. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі URL : http://moskalik.at.ua/kurs_lekziy/mmmvvv.doc
5. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах URL: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistuvishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688>
6. Педагогіка вищої школи: конспект лекцій. Електронний доступ: http://pidruchniki.com/19991130/pedagogika/pedagogika_vischoyi_shkoli
7. Педагогіка вищої школи. Туркот Т.І. Електронний доступ: <http://westudents.com.ua/knigi/352-pedagogka-vischo-shkoli-turkot-ti.html>
8. Професійно-педагогічне спілкування й типологія особистості викладача вищої школи. Електронний доступ: <http://www.info-library.com.ua/books-text4050.html>
9. Сайт «Аспірант України» URL: <http://mi/intranet/aspirant.com.ua/>
10. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі. П'ятакова Г.П., Заячківська Н.М. Електронний доступ: http://tourlib.net/books_others/pedtehnol1.htm
11. Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі URL: <http://dspace.oneu.edu.ua>